

III

ГРАЂА ИЗ БОРБЕ ОКО СКАДРА 1913 ГОДИНЕ*)

За израду чланка „Питање Скадра у Првом балканском рату”, који је објављен у претпрошлој свесци „Историских записа”), употребљена су, поред друге литературе, у највећој мјери документа из Цетињског архива — Акта црногорског Министарства иностраних дјела — која се сада на овом мјесту објављују. Документа се публикују у дословном препису са оригинала, а за оне под бројевима: 3, 4, 5, 15, 16, 18, 19, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29 и 30, који су писани на француском језику, дајемо њихове преводе ради приступачности нашим читаоцима. Сваки докуменат обиљежен је бројем који одговара наведеном броју у чланку.

Анрија Лаиновић

Бр. 1

Министарство унутрашњих дјела обавјештава Министарство војно да аустро-угарске војне власти шаљу тајне знаке опсједнутом Скадру

Краљевина Црна Гора

Министарство унутрашњих дјела

Управно одјељење

Бр. 1456, 28 марта 1913. — Цетиње

Краљ. Министарству Војном — Цетиње

Извијешћен сам од пограничних ми органа, да су аустро-угарске војне власти 26 ов. мјесеца, у два сахата по поноћи упућивали Скадру телеграфске знаке помоћу оптичког телеграфа и то са наше пограничне територије са највишег виси изнад села Подгори у Црмници. Пошто је ово не само очито гажење неутралности, него и, као нека врста провокације, моли се то Министарство, да предузме кораке преко Министарства Иностраних Дјела, да сусједна монархија стане на пут оваквим сличним појавама, које у највећој мјери узбуђују и онако узбуђене духове у нашем народу. — Министар Ј. С. Пламенац, с. р.

*) Из техничких разлога ова грађа за чланак „Питање Скадра у Првом балканском рату“ није могла изићи у прошлој свесци „Историских записа“, него се сада објављује.

**Концепт протестне ноте црногорског Министарства иностраних
дјела аустро-угарском посланству поводом горњег**

Министарство Унутрашњих Дјела извјештено је са стране надлежне војне власти да су аустро-угарске војне власти на 26 тек. у два сахата по поноћи упућивали Скадру телеграфске знаке помоћу оптичког телеграфа и то са наше пограничне територије са највишег виси изнад села Подгори у Црмници.

Достављајући наведено Т. Кр. Аустриском Посланству, Кр. Министар. Иностраних Дјела принуђено је да протестира за виолацију границе и тражити да се кривци казне а мјере предузму да се што слично не би могло више догодити.

(Акта црногорског Министарства иностраних дјела бр. 529 од 28-III-1913. Без потписа. Писаћом машином).

Бр. 2

Вербална нота црногорског Министарства иностраних дјела аустро-угарском посланству поводом прекршаја саобраћајних прописа од стране капетана Хупке, аустро-угарског војног аташеа на Цетињу

Цетиње, 9 априла 1913
(Вербална нота)

Царској и краљевској легацији

Услед неке моменталне потребе Краљ. војне власти нашле су за нужно, да се за неколико сати обустави сваки саобраћај на путу за Његуше.

Према томе стављена је била на самом путу више овд. Краљ. Италијанског Посланства стража, која је имала у дужност да сваког упозори на примјену односне наредбе.

Свако се повиновао томе наређењу до г. Хупка ц. кр. војног аташеа.

Он је упозорен на наређење, али он није хтио да то прими к знању, ма да је истоме дотични жандарм казао да то чини у име закона. Г. Хупка у мјесто да удовољи законској наредби, он је јавно из аутомобила довикнуо, да он неће да зна за никаква законска наређења и бесправно је продужио пут за Његуше.

Кр. Министарство Иностраних Дјела достављајући наведено Ц. Кр. Легацији има част обратити пажњу исте на овај поступак г. Хупке који је могао изазвати немиле пошљедице, да је стражар у вршењу своје дужности према прописима употребио оружје, — те се уједно моли Ц. Кр. Посланство да би извољело упозорити г. Хупку да поштује законска наређења ове земље.

(Акта црногорског Министарства иностраних дјела бр. 575 од 8-IV-1913. Копија без потписа. Писаћом машином).

Бр. 3

Аустро-угарско посланство улаже протест црногорском Министарству иностр. дјела због поступка према капетану Хупки и тражи да се црногорска влада због тога извини

Ц. и К. Аустро-Угарско
Посланство у Црној Гори
Бр. 180

Цетиње, 29 априла 1913 (н. к.)

Господине Министре,

У одговору на Вашу вербалну ноту Бр. 575, коју ми је Ваша Екселенција извољела упутити 9 ов. мј., част ми је да Вам саопштим, по наређењу моје Владе, следеће:

1) Право слободне кореспонденције преко курира припада основним привилегијама које уживају дипломатски претставници, те предузета мјера од стране Краљевске Владе 21 ов. мј. није могла ни на какав начин обуставити слободу саобраћаја Ц. и К. Посланства било у ком правцу.

Повреда ове слободе од стране Краљевске Владе погоршана је чињеницом што се она десила без претходног обавјештења Ц. и К. Посланства и тиме још што је довела у опасност личну сигурност капетана Хупке (ископана рупа на путу, наређење стражару да пуца).

Потребно је указати да је Краљевска Влада била обавезна да обавијести Ц. и К. Посланство о реченој наредби и да учини што је потребно да се ова изузетна мјера не примјењује на чланове страних мисија и њихове курире.

2) Чињеница да је стражар пријетио капетану Хупки употребом оружја и да је становништво гађало његов ауто камењем, значи грубу повреду личне неприкосновености једне дипломатске мисије, повреду која обавезује Краљевску Владу да пронађе и казни кривце чак и у случају да ти кривци нијесу знали о званичном својству капетана Хупке.

Стављајући горње до знања Ваше Екселенције, дато ми је у дужност да категорички изјавим да Ц. и К. Влада захтијева не само отварање строге анкете по овом питању, утврђивање одговорности и кажњавање кривца, него она мора такође инсистирати да један члан Краљевске Владе неодложно учини посјету у циљу извињења Ц. и К. Посланству и том приликом изразити жаљење црногорске владе због насталог инцидента као и дати обавезу да ће Краљевска Влада удовољити горњим захтјевима.

Примите, Господине Министре, увјерење мог високог поштовања.

При дну стоји:

Гизл

Његова Екселенција Господин Душан Вукотић Министар Краљевског Министарства Иностраних Дјела

Цетиње

(Цетињски архив. — Акта црногорског Министарства иностраних дјела бр. 605 од 17-IV-1913 (с. 4).

Бр. 4

Црногорско Министарство иностраних дјела извињава се у име своје владе аустро-угарском посланству поводом Хупкиног случаја и обећава да ће кривци бити кажњени, али се чуди што и оно није ништа учинило да утврди степен одговорности самог капетана Хупке у овој ствари

Бр. 605

17 априла 1913 (с. к.)

Господине Министре,

Краљевска Влада признаје да јој је била дужност да обавијести Царско и Краљевско Посланство, као и све остале стране мисије на Цетињу, о мјерама које су 21 ов. мј. предузеле војне власти у погледу затварања за неколико сати саобраћаја на путу Цетиње-Његуши, што ја први осуђујем веома искрено.

Нико не оспорава, међутим, право о слободној кореспонденцији дипломатских претставника и особља посланства са страним свијетом.

Због тога ми је част, Господине Министре, да Вам изразим у име Краљевске Владе најискреније извињење због тог потпуно нехотичног пропуста. Што се тиче чињенице коју је Ваша екселенција извољела изнијети у својој ноти од 29 априла т. г. бр. 180, хитам да Вам изјавим да је наређено отварање нове строге анкете, и да се Краљевска Влада неће устручавати да пронађе и казни кривце умијешане у напад на војног аташеа капетана Хупку, или против оних који су хтјели довести у опасност његову личну безбједност.

Ипак, част ми је да скренем пажњу Ваше Екселенције на изнијету чињеницу у вербалној ноти од 9 ов. мј. у погледу држања Хупке према жандарму на стражарском мјесту на путу и да са жаљењем констатујем да Царско и Краљевско Посланство није нашло за потребно да предузме са своје стране анкету којом би се утврдио степен одговорности капетана Хупке у инциденту од 9 ов. мј.

Част ми је, према томе, Господине Министре, замолити Вашу Екселенцију да изволите у томе циљу повести анкету и о резултату њеном изволите обавијестити Краљевску Владу.

Изволите примити, Господине Министре, увјерење о мом високом поштовању.

При дну прве стране стоји:

Његовој Екселенцији Министру Барону Гизлу од Гизлигена, Изванредном изасланику и Опумоћеном Министру Аустро-Угарске

Цетиње

Бр. 5.

Црногорско Мин. ин. дјела циркуларном нотом обавјештава дипломатске претставнике на Цетињу (од којих је сачувана ова за бугарског посланика Колушева) да је црногорска влада одобрила да из опкољеног Скадра изиђе неборачко становништво и конзуларно особље, али да Есад-паша то није искористио, јер за то није имао одобрење своје владе из Цариграда

Краљевско Министарство

Иностраних Дјела

Бр. 435.

Цетиње, 13 марта 1913 (с. к.)

Господине Министре,

У вези моје ноте Бр. 424 од 11 ов. мј., част ми је да Вас обавијестим, с молбом да то доставите Вашој високој Влади, да је г. Петар Пламенац, бивши отправник послова у Цариграду, био јуче као парламентар у Скадру да писмено обавијести Њ. Е. Есад Пашу о томе да је Његово Величанство Краљ одлучио дати своју сагласност да неборачко становништво, страни конзули и њихови држављани могу напустити опсједнути град Скадар.

Командант Скадра потврђујући писмено пријем овог саопштења и одговарајући писмом Њ. К. В. Књазу Насљеднику, главном команданту црногорске војске, изјавио је да се не може послужити тим благонаклоним одобрењем јер за то нема наређење од своје Владе.

Изволите примити, Господине Министре, увјерење о мом високом поштовању.

Душан Вукотић

При дну адреса:

Његова Екселенција Господин Др Н. Колушев Изванредни изасланик и Опумоћени Министар Бугарске

Цетиње

(Цетињски архив. — Акта црногорског Министарства иностранних дјела бр. 435 од 13-III-1913. Писањом машином).

Бр. 6

”Цетињски вјесник“ бр. 5 од 16-I-1913 прештампава овај чланак *Riječkog Novog Lista*“ поводом вијести да се папа заузео да Скадар припадне Албанији

Папа и Скадар

Ватикан и наши народни интереси

»Riječki Novi List« доноси:

- „Јављају Турци из Цариграда, да се је Свети Отац Папа обратио у Лондон, Берлин и Беч молбом, да се Скадар додијели Албанији, јер анектирати га Црној Гори да би значило изручити оно пучанство његовим непријатељима. Онога, који имало познаје традиције римске курије, неће ни најмање зачудити, што папа воли муслиманима него „шизма-тицима“. Рим, који је вазда био у опреци са Бизантом, нашао се увијек

на истој страни са Стамбулом, откад је полумјесец засијао мјесто крста на куполи свете Софије, кад се год радило о томе, да се што подузме проти Славенима. Католички Славени, који сви не живу самосталним животом, ни они немају да буду ништа више харни Ватикану од њихове православне браће; они су дапаче, на своју несрећу, осјетили директно и још жешће политику цркве, противну не само њиховој него и опште слободи свакога народа. Та политика Рима синтетизира се баш у подупирању апоштолског ауторитета, који долази „одозго”, али иде за господством на овом свијету, против тежње за слободом, која кључа из народне енергије: подржавати народе у ропству помоћу олтара и својих помазаних вазала, био је увијек циљ клерикализма, и увијек, сваки народ, кад је кушао ујединити се и ослободити се, нашао је међу својим противницима католички Рим. То је црвена нит, која се протеже кроз историју католичке цркве од дана њене премоћи све до нашег доба. Католичка црква настоји протезати своју неограничену власт над свим народима, она се хваста, да је универзална, за све народе, па то и не може иначе провести него тиме, да се служи са угњетавачима народне слободе. У том је смислу римска црква интернационална, исправније дакле антинационална, противница народних интереса, народне слободе, спремна да пактира једино са појединим особама, **које имају власт над народом**. Бајка, да сва власт долази од Бога (овдје се мисли на његове тобожње претставнике), а не од народа, измислила је црква, да се она, као подиелитељица те власти наметне народима и властодршцима, који се на овај начин опет уздижу у недохвативе висине над народом.

Да у овом начелу, управо јер и није друго но средство загосподовања, склапа црква свакојаке компромисе у очитом протусловљу са науком, коју проповиједа, да је спремна на савезе и са највећим својим вјерским противницима против хришћанских народа, тактика је оправдана само безобзирним настојањем, да постигне свој циљ: морално и физичко господство над човјечанством. Клерикализам заправо нема начела, он сам није начело, већ грамжење за влашћу, путем вјере, и проматрамо ли с овог гледишта политику католичке цркве, бит ће нам јасно оно, што би се иначе могло чинити парадоксним, и неће нас зачудити, видимо ли цркву у савезу са највећим противницима њезине вјерске науке против народа, који ту науку исповиједају.

Свети Отац Папа заузима се дакле за додијељење Скадра Албанији, том одсјеченом уду отоманског царства, који би имао да настави живити самосталним животом, као претежно муслиманска држава, и то тобоже из вјерских разлога, јер Црна Гора није апостолско католичка држава. Начелна контрадикција не игра ту никакву улогу: главно су интереси римског клерикализма, који се у подметању запрека јачању балканских Словена налазе у сугласју са протуславенским интересима на Балкану: Света Еухаристија и Дранг нах Остен иду ту истим путем — индиректно и „некрст”, присиљен на узмак према Азији. Спријечене јачања и уједињења Јужних Словена једна је од тачака политичког програма Ватикана: као што се разликом вјере између Хрвата и Срба служи постојано проти потпуном њиховом

народном јединству и настоји подржавати што дубље и што већи јаз међу њима — јест политика наших клерикала у Хрватској, Далмацији, Босни—Херцеговини, Словеначкој и осталим југословенским земљама у монархији — тако сад устаје у питању припадности Скадра за муслиманску Албанију, а против православне, српске Црне Горе. У нашим земљама, гдје је већина пучанства католичке вјере, не поуздајућ се више у становиште догматичке бајке, у које већ ни дјеца више не вјерују, настоји заробљивати народ господарски, наметајући му се новчаним задругама, мљекарнама, сирарнама; проти нашем народу православне вјере подупире струје које иду за његовим политичким слабљењем, за спријечавањем његовог развитка и господарске еманципације од оних, над којима опет црква имаде велику моћ.

Клерикализам по својој битности је највећи противник нашег самосталног народног живота и независне народне политике и у свакојаким формама, постојано, изтрајно, сваким даном и у особитим пригодама осјећамо тешко његово разорно дјело у нашем народном организму. Заговарање да Скадар не припада Црној Гори, акт је Ватикана у његовом дјеловању против нашег народа досљедан са отимањем глаголице, сијањем раздора у нашем народу двају вјероисповијести, господарским заробљавањем Хрвата по крањско-клерикалној методи, склапањем савеза са свим нашим народним непријатељима.

Наши народни интереси траже, да Србија и Црна Гора, као и остали савезници, добију неускраћено плодове њихове велебне ослободилачке борбе, дозреле потоцима проливане крви, и управо, јер су то наши прави интереси Хрватства као и Србства, интереси Србохрватства. Ватикан, досљедан својим антислободњачким традицијама, својој протусловенској политици, диже свој глас, да се не даде Црној Гори Скадар, без којег би све огромне жртве, поднешене у овом ослободилачком рату од ове мале краљевине нашега народа биле узалудне. Хоће ли што важити пред форумом Европе глас римске цркве, друго је питање: Хрватски и српски народ не ће и не смије заборавити, да је поглавица католичке цркве у овом судбоносном часу по цијели наш народ подигнуо овај глас, и то му мора бити *memento*, како је Ватикан увијек био и увијек ће бити један од највећих непријатеља нашег народног еманципирања и уједињења”.

Бр. 7

”Цетињски вјесник“ Бр. 7 од 23-1-1913 прештампава овај чланак сплитске »*Pučke Slobode*« поводом вијести да се папа заузео да Скадар остане Албанији

Свети отац Папа и Скадар

— Мишљење браће Хрвата —

Јавили смо већ, да се чак и сам Папа заузео да Скадар припадне аутономној Арбанији и да је тај његов корак у јавности врло рђаво примљен. Ради јачег доказа износимо што о томе пише „Пучка

Слобода", орган хрватске народне напредне странке, што у Сплету излази:

„Многи листови донијеше да се свети отац Папа обратио у Лондон, Берлин и Беч с молбом, да се Скадар додијели Арбанији „јер спојити га са Црном Гором значило би изручити оно становништво његовим непријатељима". Ово другим ријечима значи: боље је да Скадар остане у рукама Арнаута, него га дати хришћанској Црној Гори.

На овај нехришћански начин одвраћа се оној јуначкој земљи, славним Црногорцима, који су, од кад су живи, лијевали крв своју за народност и вјеру Исусову. Та нијесу ли витешки Црногорци кроз вјекове и вјекове војевали под крсташем барјаком, на којем је било написано „за крст часни и слободу златну"? Или свети отац Папа мисли да ће боље бити Арнаутима католицима у слободној Арбанији него што би им било под влашћу великог хришћанина, владара и пјесника краља Николе.

Толику слободу уживају данас католици у Црној Гори и љубљени су од својег Господара и Краља, да би сваки Црногорац-католик радосније прегорио имање и живот свој за свог обљубљенога него ли за Ватикан и светог оца Папу. Ах да је сад устати из гроба славном католичком бискупу Милиновићу који је покопан у црногорском Бару, па да он јави онима у Риму колико су он и његови католици били љубљени и чувани од Црногораца и Краља Николе? Приповједао је за живота свога благопокојни Милиновић, да би највеће весеље за владало на Цетињу и у Двору Краља Николе, кад би он тамо стигао. Краљ и Краљица дочекали би га као најмилијег госта а дјеца Краљева клицала би „ево нашег бискупа!" А чим би Краљ Никола стигао у Бар, прва му је дужност била походити бискупа Милиновића и обаћи католичку цркву. У цркви би га дочекао католички пук и бискуп би му бираним ријечима назвао добродошлицу и помолио би се Богу са својим стадом за здравље Краља Николе и Његовог Дома као и за напредак и процват Црне Горе. Некоћ су Папе звале у помоћ Србе да одбране вјеру Исусову од силовитог Турчина, а данас Турчина бране на штету словенске хришћанске државе.

Да није било Хрвата и Срба и њихових јуначких мишића и у истом Риму са мунара би хоца звао вјернике на молитву. Српска и хрватска су прса устављала турску бујицу да не провали у Европу, а за то наша јунаштва исти Ватикан назвао је „бедемом хришћанства". Док ми сви желимо, сви Славени католици, да наша браћа Срби добију што више турског земљишта, да поврате своју старину коју су крвљу својих синова откупили, дотле из католичког Рима ради се проти славенским и хришћанским интересима; воле некрсту него крсту. Није се томе ни чудити, јер познато је непријатељство данашњег поглавице католичке цркве проти Хрватима и Србима и свему ономе што је славенско. Он је највећи непријатељ и наше светиње, наше миле глаголице. Уздајући се у праву и поштење, увјерени смо да ће Скадар на Бојани, којег је славно опјевала народна пјесма, доћи под власт витешког владара Господара и Краља Црне Горе".

Бр. 8

”Цетињски вјесник“ бр. 9 од 29-1-1913 преноси мишљење напредне хрватске штампе о писању сарајевског »*Hrvatskog Dnevnika*«, листа бискупа Штедлера, познатог експонента у Босни. Он пише:

Слугин слуга

Од свију листова на Словенском Југу својим писањем највише се издваја »*Hrvatski Dnevnik*«, који излази у Сарајеву. О писању тога листа, као и оним одвратним типовима око њега ми смо имали прилике да се често пута забавимо, пошто тај лист служи на поругу имена кога носи. Како је он сада стао отворено на страну наших непријатеља у овоме рату хвалећи и уздижући Турке и оне што стварају аутономну Арбанију, његово одвратно писање није остало непоажено ни честитој хрватској штампи.

Супилов »*Riječki Novi List*» већ га је осудио и жигосао као отпадника, што смо и ми још у своје вријеме донијели. Сад га »*Hrvatski Dnevnik*», орган хрватске народне напредне странке у Загребу, крај осталог, овако приказује: „То писање „Хрватског Дневника“ (из Сарајева) није ни изненадило одвећ оне елементе, који добро познају и разумију политику „Хрватског Дневника“. Ти елементи добро знаду, да је (сарајевски) „Хрватски Дневник“ заступник „швапске“ политике у Босни и Херцеговини и да је ставио на челу листа „за интерес босанско-херцеговачких Хрвата“ само зато да заслијепи простоту. Стога се мало који брине за писање тога листа. Ну да не би неупућени можда мислили, да „Хрватски Дневник“ у Сарајеву према своме наслову удешава и своју политику, требало би кадгод одбити његове назоре и одијелити их од мишљења Хрвата Босне и Херцеговине. Требало би каткада истакнути, да и „Хрватски Дневник“ у Сарајеву није гласило босанско-херцеговачких Хрвата, да он не даје изјаве, с којима би били солидарни босанско-херцеговачки Хрвати, него да се писање и политика његова има сматрати само мишљењем и тежњама његових уредника. (Читај Штадлера. Пр. Ур.) Исто тако требало би кадкаде одбити срамоту, коју тај лист већ дуго времена наноси Хрватима Босне и Херцеговине пишући у духу туђинске политике. Код таквог стања ствари и није никакво чудо што је и овај лист узео у одбрану сличне себи. Друштво друштво тражи.

Бр. 9

Телеграм из Бара од 24 јануара 1913 начелнику Министарства иностраних дјела — Цетиње

Ономадне и јутрос око двадесет аустриских ратних лађа виђеле су се у близини наших обала.

Обласни управитељ
Н. Татар

(Акта Мин. иностр. дјела бр. 60 од 12/25-1-1913).

Бр. 10

Мин. унутр. дјела јавља Мин. иностр. дјела да је турска крстарица "Хамидија" ушла у Јадран. Море под заштитом аустријских бродова

Грб

Краљевско Министарство Унутрашњих Дјела

— Управно одјељење —

Број повјерљиво, 15-II-1913.

Хитно

Краљ. Министар. Иностраних Дјела — Цетиње

Извијештен сам из вјеродостојног извора, да се једном аустријском ратном броду, праћеном од једне торпиљерке, који је крстарио у Јејејско море, а нарочито око Торента придружила турска крстарица „Хамидија” и под видом аустријског брода ушла у Јадранско море, по свој прилици с намјером да атакира наше и грчке обале, а вјероватно и српске транспорте из Солуна.

Умољавате се да бисте горње хитно саопштили овд. претставницима Краљ. Србије и Грчке, како би контролисали горњу вијест и предузели потребне кораке.

Министар,

Ј. С. Пламенац

(Акта Мин. иностр. дјела бр. 272 од 15-II-1913. Писањом машинном).

Бр. 11

Концепт нотџ коју је црног. Мин. ин. дј. упутило аустро-угарском посланству због преласка аустро-угарских војника на црногорско земљиште

Ђ. и К. Аустро-Угарској Легацији

Част је Краљ. Министарству Иностраних Дјела ставити до знања Ђ. и К. Аустро-Угарском Посланству да је јуче 23 текућег око десет и по сати из јутра Ђ. и Кр. војска дуж црногорске границе на југозападној страни и на страни Будве чинила маневар у непосредној близини граничне линије пуцајући из пушака и митраљеза.

Шта више на страни Космача војници Ђ. и Кр. војске вршећи маневре прелазили су и саму границу (ова реченица је прецртана — А. Л.)

Наведено се има част доставити Ђ. и Кр. Посланству с напоменом да је горенаведени поступак међу пограничним нашим становништвом изазвао узбуђење.

(Акта Мин. иностр. дјела бр. 490 од 24-III-1913).

Бр. 12

Вербална нота Мин. ин. дјела аустро-угарском посланству поводом поступка конзула у Ђаковици

505

26 марта 1913

Вербална нота

Краљ. Министарству. Иностранних Дјела част је саопштити Ц. Кр. Легацији следећи допис Кр. Министарства Унутрашњих Дјела Бр. 1397 од 24-III т. г.

„Према добивеном извјештају из Ђаковице, још прије него су стигли онамо наши изасланици, аустриски консул примамео је код себе шеснаест од оних римокатолика Арнаута, који су пријешли у православље и држи их затворене, те су тројица од истих успјели да умакну и изјавили се нашим властима, како су их преваром намамили и како су им нудили по стотину турских лира да изјаве да су насилно преведени у православље.

„Моли се Кр. Министарство Иностранних Дјела да изволи горње чињенице ставити до знања како овд. аустро-угарској легацији, тако и италијанској, с напоменом да се такви поступци косе са објективним радом саме комисије, којој је стављено у задатак да заједнички ствар савјесно испита и констатује. — Министар, Ј. С. Пламенац”.

Уз саопштење горенаведеног част је овом Министарству учтиво напоменути Ц. Кр. Легацији, да се такви поступци косе са објективним радом саме комисије, којој је стављено у задатак да заједнички ствар савјесно испита и констатује.

При дну:

Царској и Краљевској Легацији — Цетиње

(Акта Мин. иностр. дјела бр. 505 од 26-III-1913. Копија без потписа).

Бр. 13

Мин. ун. дјела обавјештава Мин. ин. дјела о поступку аустриских делегата у међународ. комисији у Ђаковици

Грб

Краљевина Црна Гора

Министарство Унутрашњих Дјела

— Управно одјељење —

Бр. 1417 од 26-III-1913

Цетиње

Краљ. Министарству. Иностранних Дјела — Цетиње

Господин Војвода Гавро Вуковић, наш делегат у Ђаковици, саопштава ми слиједеће:

„Аустриски делегати не хоће никако да приступе никаквом послу. Италијански консул био је данас код нас и каже да аустриски делегати не хоће да признају црногорске делегате за чланове комисије у

дјелу о конверсији, већ да је то искључиво њихов посао, а црногорски делегати да имају дужност само да им дадну сва средства олакшице и сигурности за тај посао. За посао пак ислеђења о погибији Палића остављају нам да ми то испитамо под надзором аустриског консула.

„Италијанског консула такође не признају као члана комисије, док га ми признајемо, уколико га је његова влада на то опуномоћила. Једном ријечи аустриски делегати сваког дана по нешто ново износе, изврћу и заплијећу смисао њихових инструкција и т. д.

„Саопштавајући наведено томе Министарству, умољава се да исто изволи саопштити у изводу како аустро-угарској, тако и талијанској легацији, с напоменом, да аустриски консул пада сам у контрадикције, јер док је противно ономе што је сагласију са аустро-угарском владом стављено у дужност нашим изасланицима, он је најприје овиема био изјавио приликом састанка, да има инструкције да ствар о конверсији испитују он, архиепископ призренски и Војвода Вуковић, а ствар о убиству Палића прва двојица и Љубомир Бакић; дотле сад опет изјављује да у питању о конверсији наши делегати уопште немају никаква посла, те се из тога јасно назире да он посао нарочито омета како се не би могло доћи до правог сазнања ствари.

Министар,
Ј. С. Пламенац

Бр. 14

Нота Мин. иностр. дјела аустро-угарском посланству о држању аустриских делегата у мјешовитој комисији у Баковици

На саопштење Министар. Унутрашњих Дјела, Бр. 1417 од 26 марта 1913 године, послало је Министарство Иностр. Дјела ову ноту Б. и Кр. Аустро-Угарском Посланству — Цетиње.

Г. Вој. Г. Вуковић, наш делегат у Баковици у мјешовитој комисији за извиђај о погибији оца Палића и за конверсије у православље, јавља Кр. Мин. Иностр. Дјела што слиједи:

„Аустриски делегати не хоће никако да приступе никаквом послу заједнички с нама. Исти сматрају да је ислеђење у погледу конверсије искључиво њихов посао, а да црногорски делегати имају дужност само да им дадну сва средства олакшице и сигурности за тај посао. За питање ислеђења о погибији оца Палића они стоје на становишту да ми то испитамо под надзором аустриског консула.

Италијанском консулу не признају право да улази у ислеђење док се ми томе ни најмање не противимо, јер нам је стало да се види истина и чиста истина.

Аустриски консуо изјавио је био нашим делегатима по њиховом доласку да има инструкције да ствар о конверсији испитују он, архиепископ призренски и Војвода Вуковић, а ствар о убиству попа Палића прва двојица и Љубомир Бакић, сад пак иступа као што је горе изнешено”.

Достављајући наведено Ћ. и К. Аустро-Угарском Посланству Кр. Мин. Иностр. Дјела моли исто да би издјејствовало хитно наређење својим делегатима у Таковици да обострани делегати заједнички поведу истрагу и да ју докочају како би се сазнало право стање ствари. Ћ. и Кр. Влади стоји без сваке сумње на срцу да се утврди права истина и према томе моли се Ћ. и Кр. Легација да би израдила наређење да Ћ. и Кр. консуо неодложно добије инструкције да у томе и само у томе правцу ради заједно са нашим делегатима.

Акта Мин. иностр. дјела бр. 513 од 27-III-1913 год. Концепт).

Бр. 15

Енглески посланик на Цетињу обавјештава црногорско Министарство иностраних дјела да је међународна флота извршила блокаду црногорске обале

Цетиње, 10 април 1913

Господине Министре,

Британски вице-адмирал, као најстарији командант међународне ескадре у црногорским водама, примио је са жаљењем одговор на своју ноту који му је Ваша Екселенција извољела упутити 6 априла.

Услед тога што је Црногорска Влада одбила да се одазове жељама Великих Сила, међународна ескадра спровела је од осам часова јутрос, 10 априла 1913, блокаду обале у дужини од Бара до ушћа Дрима. Од тога часа биће забрањен улаз у пристаниште на овој обали бродовима. Бродовима који су се нашли у овим пристаништима, а желе да их напусте, даје се рок од четрдесет осам часова од часа који је горе утврђен, тј. биће им допуштено да напусте блокиране воде до осам часова ујутро дванаестог априла 1913.

Користим прилику, Господине Министре, да поново изразим Вашој Екселенцији моје високо поштовање.

Г. де Салис

При дну стоји:

Његова Екселенција Душан Вукотић
Министар Иностраних дјела

Цетињски архив. — Акта црногор. Министарства иностраних дјела бр. 524 од 27-III-1913).

Бр. 16

Министарство иностраних дјела потврђује пријем ноте грофа Салиса о блокади

Његовој Екселенцији Г. Грофу Салису Изванредном изасланику
и опуномоћеном министру Велике Британије

Господине Министре,

Цетиње

Част ми је да Вашој Екселенцији потврдим пријем дописа од 10 априла т. г. којим ми је извољела потврдити саопштење које је бри-

тански вице-адмирал, као најстарији официр међународне ескадре, упутио властима у Бару у погледу блокаде црногорске обале која ће се пружати до ушћа Дрима.

Изволите примити, Г. Министре, увјерење мог високог поштовања.

(Цетињски архив. — Акта црногорског Министарства иностраних дјела бр. 524 од 27-III-1913 (10-IV). Копија без потписа).

Бр. 17

Мин. ун. дјела износи Мин. иностр. дјела потребу да се снабдијевање Црне Горе врши, због блокаде, из Србије

Грб

Краљевина Црна Гора
Министарство Унутрашњих Дјела
— Управно одјељење —
Бр. 1572, 6 априла 1913
Цетиње

Краљ. Министарству Иностраних Дјела

Цетиње

Поводом блокаде наших лука, а како наша земља нема услова да може сама себе исхрањивати, то се мора прибјећи набавци брашна и других намирница из Митровице и осталих оближњих мјеста у крајевима заузетим од братске краљевине Србије, и ако је то скопчано потешкоћама у транспортовању. У ту сврху наређено је да се учини попис коња у Пећкој и Бјелопољској области, но како број истих није довољан и како су већином истрошени, умољава се то Министарство да изволи порадити путем оvd. Кр. Српског Посланства, да би власти Краљевине Србије ставиле нашем изасланику у онамошњим крајевима на расположење извјесан број коња из Санџака за потребне превозе.

Као што ће, пак, то Кр. Министарство видјети из оvdје под ./. приложеног ријешења, одређени су г. г. Марко Ђукановић, Јанко Милић и Милан Цемовић да руководе транспортовањем хране и др. које би се вршило из Митровице, те се умољава такође Министарство да се изволи заузети код Кр. Српског Посланства да би Влада Краљевине Србије била на руку, као што је и обећала, нашем изасланику у Митровици, ради набавке хране, и тим припомогла Српску Црну Гору у овим за њу мучним тренуцима.

Министар,
Ј. С. Пламенац

Министар. иностр. дјела послало је овај акт Краљевском српском посланству — Цетиње под бр. 579 од 9 априла 1913 уз завршну реченицу:

„Моли се Кр. Посланство да би по горе изложеном извољело учинити потребне кораке и о резултату истих у своје вријеме обавијестити ово Министарство.

За Министра — Начелник
(непотписано).

(Уз ово прикључено је рјешење о наименовању горње тројице).
(Акта Мин. ин. дјела бр. 579 од 9-IV-1913).

Бр. 18

Телеграм Есад-паше о капитулацији упућен преко црногорске телефонске службе

Скадар, 10 априла 1913 год.

Министарству војном

Цариград

Пошто су потребе за живот у тврђави утрошене, ја сам морао отпочети од 10 априла 1913 год. да евакуишем тврђаву и да ову под специјалним условима предам Главном Команданту Црногорске војске.

Са трупима активне војске, редифа и територијалне војске, са свим митраљезима, брдским и пољским брзометним топовима, спреман сам да се кренем у правцу Љеш-Тирана.

Командант Скадарског армиског корпуса

Есад, с. р.

Телеграм у оригиналу гласи:

Au ministère de la Guerre

Constantinople

Comme les vivres de la forteresse sont épuisés j'ai dû commencer le dix avril 1913 à évacuer les fortifications et rendre la fortification sous des conditions spéciales au Commandant en Chef de l'armée monténégrine. En prenant les troupes de l'armée active rédif et territoriale toutes les munitions, les canons à tir rapide de montagne et de campagne. Je suis en train de partir dans la direction d'Alessio et Tirana. — Commandant du Corps d'armée Essad.

(Оригинал међу наведеним актима Мин. иностр. дјела, а превод код Ж. Павловића, Опсада Скадра).

Бр. 19

Гроф Салис, енглески посланик на Цетињу, обавјештава црногорско Министарство иностр. дјела да је од 23 априла блокада обале протегнута до Драча

Цетиње, 23 априла 1913.

Господине Министре,

У вези моје ноте од 10 априла, част ми је да обавијестим Вашу Екселенцију да ће границе блокаде, коју је спровела међународна ескадра бити одмах продужене све до пристаништа Драча. Бродовима који се већ налазе у водама обухваћеним овом новом диспозицијом, а желе да отплове, даће се рок од четрдесет осам часова.

Користим прилику, Господине Министре, да поновим Вашој Екселенцији увјерење о мом високом поштовању.

Г. де Салис

При дну акта стоји:

Његова Екселенција Господин Душан Вукотић

(Цетињски архив. — Акта црногорског Министарства иностраних дјела бр. 588 од 11-IV-1913).

Бр. 20

Сердар Јанко Вукотић обавјештава министра војног да су страни конзули у Скадру у добром стању

Госп. Министру Војном Д. Вукотићу

Цетиње

Према Вашем брзојаву од данас број 2308 послао сам код доајена консула официра преко којег сам извијештен да су г. г. консули као и њихове фамилије у врло добром здрављу и да са тог гледишта у рату су остали врло добро.

Скадар, 12/4-1913

Бригадир
Серд. Ј. Вукотић

(Акта Мин. ин. дјела бр. 604 од 17-IV-1913).

Бр. 21

Одговор црногорске владе на колективну ноту Великих Сила

Краљевско Црногорско Министарство
Иностранних Дјела

Цетиње, 191. . .

Краљевска Влада имала је част да прими саопштење Великих Сила од 14/27 априла.

Она сматра да ће испунити према њима дужност, а истовремено одати поштовање народној ствари коју заступа, ако оправда своје држање износећи разлоге због којих је једноставно одбила да усвоји одлуку Великих Сила о сјеверним и сјеверо-источним границама Албаније.

Прије свега Краљевска Влада дубоко жали што није била питана за савјет, заједно са њеним савезницима, кад је било у питању утврђивање граница Албаније, јер, како је познато, Албанију су ослободиле од турског јарма побједоносне савезничке армије и једино њима она има да захвали за своју политичку еманципацију.

С друге стране њене границе задиру у територијално стање савезничких држава као и у многе политичке и економске интересе према којима не могу бити индиферентне.

На основу тога, Краљевска Влада не може се отети убјеђењу да је сагласност са савезницима, — нарочито послје заједничког меморандума балканских делегата у Лондону, — била потребна при одлуци Великих Сила, будући да је политички развој балканских држава дубоко и искључиво повријеђен стварањем нове албанске државе.

Осим тога, Краљевска Влада мисли да се утврђивање албанских граница може извршити тек послје закључења мира између савезника и Отоманске Империје; свака предузета мјера од стране Великих Сила за евакуацију опсједнутих мјеста и окупираних територија, као и за обустављање непријатељстава, садржи у себи повреду неутралности, тј. повреду права по коме савезници, као ратујућа страна, имају да развијају своје ратне операције на читавом турско-балканском бојишту; то би значило и самовољно ограничење базе за мировне преговоре са Отоманском Империјом.

Краљевска Влада жали што из горњих разлога није била у стању да усвоји одлуку о утврђивању ових граница, нарочито у погледу уређења питања Скадра и његове околине, чије је разграничење, потпуно у корист једне непостојеће државе, неоспорно усмјерено против интенција Великих Сила, против безбједности црногорске државе и против њених највитаљнијих интереса, што по мишљењу Краљевске Владе садржи изразиту неправду.

Када су Велике Силе одлучиле да блокирају црногорску обалу у циљу притиска на Црну Гору да напусти опсаду Скадра, Краљевска Влада одбила је да се покори одлуци, којом би изгубила један град и територију коју она са читавим народом сматра необично важним за Црну Гору, не у жељи да пркоси читавој Европи, него зато што је потпуно свјесна својих националних дужности.

Пројета истом мишљу и руковођена нужним потребама свога опстанка, она је имала част да изјави Великим Силама 8/21 априла т. г. — споразумно са својим савезницима — да у току преговора са Портом задржава за себе право да „претресе са Великим Силама питања која се односе . . . на утврђивање граница Албаније”.

У међувремену Скадар је капитулирао.

Заузеће овог града, његовом капитулацијом од 23 априла, логична је и природна посљедица претходног стања ствари у коме су се војне операције и почеле и остваривале у духу потпуне слободе акције, што је Краљевска Влада отворено истицала чешће у току овог рата, у знаку вјечних принципа људских права.

Краљевска Влада принуђена је, међутим, да скрене пажњу Великих Сила на манифестације које су пратиле улаз црногорске војске у Скадар, а које су биле, по признању непристрасних свједока, очигледна потврда тезе коју је Краљевска Влада формулисала у Лондону о расположењу народа у Скадру.

Срдачан и једнодушан пријем којим су све друштвене класе, без обзира на вјерске разлике, изразиле симпатије према црногорској војсци, изјаве лојалности скадарског епископа, свештенства и католичких првака, као и од стране муслиманских првака, речито говоре, несумњиво, о расположењу скадарског становништва да се Скадар преда Црној Гори, јер у томе виде његов политички и економски успјех.

Ови докази расположења скадарског становништва оповргавају резултате анкете коју су Велике Силе извршиле на основу недовољних чињеница.

Пред оваквим чињеничним стањем, а са разлога које је Краљевска Влада анализирао и поднијела непристрасној процјени Великих Сила, Краљевска Влада има част да изјави да она остаје вјерна изјави коју је дала Великим Силама 8/21 текућег мјесеца и да задржава своје право да питање Скадра узме у разматрање онога дана када буду, у току мировних преговора са Турском Царевином, Савезници претресали са Великим Силама дефинитивно утврђивање граница Албаније.

17/30 априла 1913

(Цетињски архив. — Акта црногорског Министарства иностраних дјела бр. 606 од 17 априла 1913. Циркулар цршафом машином без потписа).

Бр. 22

Српска влада савјетује преко свог посланика на Цетињу да Црна Гора мјесто Скадра затражи друге компензације

Кр. Србијанска Влада — преко г. Гавриловића, свог посланика, даје сљедећи савјет:

„Русија је поново најозбиљније скренула пажњу Србије на тешке посљедице, ако Црна Гора не пристане, да у најкраћем року не чапусти Скадар. Прије него Црна Гора даде одговор Великим Силама може се очекивати поуздано, да може бити територијалне компензације око Скадра; али последице негативног одговора Велике Силе ће се окомити на Црну Гору ултиматумом, а затим репресалијама.

Како нама изгледа данашња ситуација, Русија ће ићи до краја са осталим Веле-силама; може бити да неће учествовати у принудним мјерама, али неће бити противна. Према томе, ми смо мишљења,

да је мудро примити компензације и не тјерати ствар до сукоба, јер ће тада отпасти компензације и биће употребљене строжије мјере.

Као компензацију треба тражити територију до ушћа Дрима, и на сјеверу област Кастрата и Климената с тим да се тврђаве сруше”.

Цет. 17. априла 1913 год. (30-IV н. к.)

Министар
Душан Вукотић

(Акта црногор. Мин. иностр. дјела. — Копија).

Бр. 23

Саопштење које је гроф Салис, енглески посланик на Цетињу, предао краљу Николи у име лорда Греја, послје чега је краљ Никола ријешно да судбину Скадра преда Великим Силама

„Настојте што боље можете да убиједите Краља и његову Владу до ког је степен ситуација тешка. Аустрија је спремна да предузме специјалну акцију. Може се десити да то уради одмах ако се Црна Гора не сагласи са претставкама Великих Сила, претставкама које је Министарство иностраних дјела имало веома несрећну идеју да одбије и да не сматра као крајње хитне. Настојавао сам што сам боље могао да се одложи употреба оружане силе и да се Црној Гори остави довољно времена да среди своју ситуацију. Ако се Црна Гора на миран начин сагласи са захтјевом Великих Сила о напуштању Скадра, добиће финансиску помоћ која је већ била предмет повољних разматрања Великих Сила. Ако пак настави са својим отпором, биће оружаном силом удаљена од Скадра и у том случају биће одбачена свака помисао на финансиску помоћ. Посљедице овога биће поразне. То је алтернатива. Нисам сигуран да ће се Аустрија суздржати од непосредне акције и убијеђен сам да ће се она остварити, ако се Црна Гора не сагласи са захтјевом Великих Сила кроз који дан.”

(Цетињски архив. — Акта црногорског Министарства иностраних дјела бр. 1254 од 28-IV-1913. Препис оригинала упућен Лују Војновизићу, црногорском делегату на Мировној конференцији у Лондону).

Бр. 24

Црногорска влада обавјештава претставника Великих Сила да је одредила свог делегата који ће извршити предају Скадра команданту међународних трупа. У продужењу наводе се инструкције дате делегату

Ц. 25/4 1913 (ст. к.)

Господине Министре,

Краљевска влада испуњавајући своју дату обавезу од 21 ов. мј. према Великим Силама у погледу града Скадра, има част да Вам са-

општи да је дала свом делегату г. П. Пламенцу, који је у том циљу отишао у Сан Ђовани ди Медуа, тачне инструкције за евакуацију Скадра и за предају града међународним поморским силама, чији је претставник у односу на Краљевску Владу, британски Адмирал, главни заповједник међународне флоте.

Краљевска влада упутила је већ г. Пламенцу ову депешу:

24-IV-913 (ст. к.)

Г. П. Пламенцу

С. Ђовани ди Медуа

Прилагодите се жељама адмирала главног заповједника у погледу дана и начина евакуације Скадра. Осигурајте пренос ратног материјала из града, тврђаве и ровова у Скадар и Медову, као и сваког предмета који је припадао отоманској влади. Истовремено побрините се о читавом материјалу, који би остао послје евакуације, да се пренесе уколико је могуће нашим превозним средствима. За пренос тог материјала биће потребно бар хиљаду наших војника, који ће се моћи задржавати на овој страни Бојане, на мјесту које ће сам адмирал одредити. Кадгод ови војници буду ишли у варош по материјал, покураваће се адмираловим наређењима.

Генерал Ј. Вукотић

Достављајући В. Е. горње саопштење, користим ову прилику да Вас замолим, г. Министре, да примите увјерење о мом високом поштовању.

По наредби Краљевске Владе
Генерални директор
Министарства Иностраних Дјела
С. Рамадановић

(Џетињски архив. — Акта црногорског Министарства иностранних дјела бр. 649 од 25-IV-1913).

Бр. 25

Енглески посланик изражава задовољство што је судбина Скадра предата у руке Великих Сила

Џетиње, 9 маја 1913

Господине Министре,

Част ми је да саопштим Краљевској Влади да је Влада Његовог Британског Величанства примила са задовољством одлуку, коју је Његово Величанство Краљ Црне Горе упутио Главном Секретару британске државе за Спољне Послове и којом је Његово Величанство изјавило да судбину Скадра предаје у руке Великих Сила.

Истовремено част ми је да потврдим пријем саопштења Ваше Екселенције од 25 априла (8 маја), којим су делегату краљевске црногорске владе дате прецизне инструкције у погледу предаје града поморским међународним силама, које претставља британски адмирал као главни заповједник међународне ратне флоте, уз додатак да му је

дужност да се сложи са жељама главног адмирала у погледу дана и начина евакуације града Скадра.

Горње саопштење Краљевске владе поднио сам на знање Његовом Британском Величанству.

Користим прилику, Господине Министре, да изразим Вашој Екселенцији увјерење мог високог поштовања.

Г. де Салис

(Акта црногорског Министарства иностраних дјела бр. 649 од 26-IV-1913. Овакву ноту поднијели су и посланици Аустро-Угарске и Италије).

Бр. 26

Црногорски делегат за евакуацију Скадра даје личне обавезе за правилно обављање евакуације

26-IV (9-V) 1913

Да би се избјегао сваки инцидент између црногорске војске и међународних одреда, ја потписани, Петар Пламенац, претставник Његовог Величанства Краља Црне Горе, обавезујем се за слиједеће:

1) Када црногорске трупе буду евакуисале Скадар, повући ће се у зону која је бар 10 километара далеко од Скадра.

Изузетак чине хиљаду људи предвиђених параграфом 6 Уговора о евакуацији, и то: њих 800 моћи ће се задржати на средини између Зогаја и Широка, а других 200 у касарнама на Тарабошу.

2) Када буде покупљен ратни материјал итд., ових хиљаду војника повући ће се такође у зону бар 10 километара удаљену од града Скадра.

26 Априла — 9 маја 1913.

П. Пламенац

Цивилни Гувернер града Скадра

(Цетињски архив. — Акта црногорског Министарства иностраних дјела бр. 649 од 26-IV-1913).

Бр. 27

Конвенција о евакуацији Скадра од стране црногорске војске

К О Н В Е Н Ц И Ј А

Њ. В. Краљ Црне Горе, пошто је заузео 9 (22) априла 1913 год. својом побједоносном војском утврђену варош Скадар, који је бранила Отоманска војска, одлучио је, да 22 априла (5 маја) 1913 год., у вишем интересу мира своје трупе изведе из Скадра и судбину ове вароши повјери европским Великим Силама.

За регулисање свих питања односно слободног напуштања од стране црногорске војске плодова своје побједи и уласка у варош Скадар маринаца Међународне флоте, Њ. В. Краљ Црне Горе овластио је свог цивилног гувернера вароши Скадра г. Петра Пламенца, да се спразумије са г. вице-адмиралом енглеским Сесил Берне-ом и са осталим командантима међународних дивизија.

Пошто се дискутовало о свим питањима, која се односе на њихову мисију, ова су се господа сложила:

1) Црногорска војска напустиће варош и тврђаву Скадар идуће сриједи 1 (14) маја у 2 часа по подне;

2) Међународне трупе заузеће варош Скадар, који је Црна Гора слободно напустила, истог дана у 2 часа по подне;

3) Црногорска жандармерија и полиција остаће у Скадру ради одржавања реда само до уласка међународних трупа у варош;

4) Будући је Црна Гора оружјем заузела варош Скадар, који је сачињавао интегрални дио турског царства, све што је припадало Отоманској влади и Отоманској војсци, било у вароши било у тврђави и утврђењима (коље и гвоздене жице), која је бранила варош противу Црне Горе, самим чином освајања постало је својина црногорске војске и владе; Црна Гора задржава право, да овим располаже после посједања вароши Скадра од стране Великих Сила, како хоће и како би могла учинити прије уласка међународних трупа у варош, да транспортује у Црну Гору што хоће да транспортује, да прода на лицу мјеста што неће, или пак не може да транспортује.

Транспорт и предаја извршиће се према средствима с којима црногорска влада располаже у што је могуће краћем року;

5) Ако црногорска влада прије уласка међународних трупа не буде имала потребно вријеме да подигне или да прода све оно што је она донијела у Скадар, и оно што јој припада као плијен, вице-адмирал главни командант уједињене међународне флоте одредиће официре, који ће са црногорским официрима израдити подробан инвентар. Све што буде у том инвентару чуваће међународне трупе и њихово одржање биће гарантовано, од Великих Сила;

6) 1000 људи црногорске војске логороваће на десној обали р. Бојане и моћи ће слободно улазити у варош Скадар, да изнесу и ликвидирају све што је припадало војсци и влади Црне Горе и што не би могло бити изнесено и ликвидирано прије уласка међународних трупа у варош;

7) У тренутку уласка међународних трупа у Скадар, вице-адмирал главни командант и остали команданти навалних дивизија ангажују се, да одмах дигну блокаду црногорске обале од Спича до утока Дрима.

Рађено у пристаништу Сан Ђовани ди Медиа 26 априла (9 маја) 1913 год. на енглеском ратном броду „Краљ Едуард VII”.

П. Пламенац, цивилни гувернер Скадра, с. р.

Сесил Берне, вице-адмирал, с. р.

Патрис Г., контра-адмирал, с. р.

Његован М., царско-краљевски контра-адмирал, с. р.

Г. Ложије, капетан бојног брода, с. р.

Фон Клицинг, капетан фрегате, с. р.

командант брода „Бреслава“.

(Оригинал на француском језику. Акта црногор. Министар. јностраних дјела бр. 649 од 30-IV-1913. Превод код Ж. Павловића: Опсада Скадра, стр. 207—208).

Бр. 28

Гроф Салис обавјештава црногорског мин. ин. дјела о укидању блокаде

Цетиње, 14 маја 1913

Господине Министре,

У вези мојих нота од 10 априла и 23 априла, част ми је обавијестити Вашу Екселенцију да је блокада обале, коју је држала међународна ескадра, укинута данас у два часа послије подне.

Користим, прилику, Господине Министре, да поново изразим Вашој Екселенцији увјерење о мом високом поштовању.

Г. де Салис

При дну написано:

Његовој Екселенцији Господину Петру Пламенцу,
Министру Иностраних Дјела, итд. итд.

Бр. 29

Црногорска влада обавјештава циркуларном нотом претставнике страшних држава на Цетињу да ће 2/15 јула и посљедњи црногорски војник напустити Албанију

Цетиње, 28 јуна (11 јула) 1913

Господине Министре,

Поводом неких вијести којима је циљ да се повјерује како Црна Гора не намјерава да евакуише Албанију, Краљевска Влада налази за потребно да обавијести Вашу Екселенцију о слиједећим чињеницама с молбом да их изволите саопштити што је прије могуће Вашој Влади.

Црна Гора је депешом од 21 априла (с. к.) ове године извијестила Њ. Е. Едварда Греја, Министра спољних послова Велике Британије, да предаје судбину града Скадра у руке великих европских сила, а 2 маја она је евакуисала град Скадар и околину задржавајући само хиљаду људи на Тарабошу и Широку за чување ратног материјала и помоћи при његовом преносу. То је учињено на основу споразума између претставника Краљевске Владе и старешина поморских међународних дивизиона.

Краљевски Министар војни свео је 11 маја (с. к.) број наших војника на Тарабошу и Широки само на 200 људи, а 26 маја (с. к.) он је наредио да не остане ни један човјек у Скадру и његовој околини.

Тога дана било је на територији Албаније само 120 наших војника у Сан Ђовани ди Медиа. Њихова је дужност била да чувају војни материјал и да помогну његово утоваривање за барско пристаниште.

Медуански чувари смањени су 3 јуна, наредбом Краљевског Министарства Војног, само на 60 људи, чији је број због болести спао на 43, који ће 2/15 јула коначно напустити Сан Ђовани ди Медиа.

Послије тога датума неће се наћи ни један црногорски војник у Албанији. Пошто је Краљевска Влада одлучила да попусти савјету својих пријатеља у основном питању, ријешила је да изађе усусрет њиховој вољи и у свим другим питањима.

Протурене вијести о намјери Црне Горе да остане у Албанији, коју је била задобила крвљу најбољих својих синова, растуране су у тенденциозном и непријатељском циљу за Црну Гору.

Изволите примити, Господине Министре, увјерење мог високог поштовања.

При дну прве стране написано:

Њ. Е. Скити, министар Италије — Цетиње
 Њ. Е. Гизл, министар Аустро-Угар. — Цетиње
 Њ. Е. Деларош В., министар Француске — Цетиње
 Њ. Е. де Салис, министар Енглеске — Цетиње
 Њ. Е. фон Екарт, министар Њемачке — Цетиње
 Госп. Н. Обнорски, отпр. послова Русије — Цетиње

(Цетињски архив. — Акта црногорског Мин. иностраних дјела бр. 1254 од 12-VI (11-VII) 1913. Копија без потписа).

Бр. 30

Француски посланик на Цетињу изражава црногорском Министарству иностраних дјела задовољство због одлуке црногорске владе о потпуном напуштању Албаније

Француско Посланство
 у Црној Гори

Француска Република
 Цетиње, 14 јула 1913

Господине Министре,

Обавјештењем од 28 јуна (11 јула) Ваша Екселенција ме је извољела упознати са мјерама које је предузела Краљевска Црногорска Влада да обезбиједи поступну евакуацију албанске територије од стране Црногорских војних снага. Истовремено Ваша Екселенција ме је извијестила да ће потпуна евакуација бити завршена 2/15 јула.

Част ми је да се захвалим Вашој Екселенцији на овом саопштењу које ћу одмах доставити својој влади.

Изволите примити, Господине Министре, увјерење о мом високом поштовању.

Деларош—Верне

При дну:

Његова Екселенција Господин Пламенац
 Министар Иностраних Дјела

(Цетиње архив. — Акта црногорског Мин. иностраних дјела од 1/14-VII-1913).